

Кафедра трудового права
дисципліна ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ
БЕЗПЕКИ СПІВРОБІТНИКІВ СБУ

Тема 1. Правові засади професійної безпеки працівників спеціальних
правоохоронних органів

Тема заняття: **ЦИВІЛЬНИЙ ЗАХИСТ У СКЛАДІ НАЦІОНАЛЬНОЇ
БЕЗПЕКИ**

Навчальні питання:

- 1. Цивільний захист у складі системи національної безпеки.**
- 2. Організація цивільного захисту населення України від надзвичайної ситуації пандемії «коронавірусу».**

Література:

- 1) [1]: стор. 16-19; [2]: стор. 5-21; [3]: стор. 121-136, 223-224, 246-255 ; [10]: статті 4-15; [11];
- 2) Закон України «Про національну безпеку України» від 26.06.2018 р.
- 3) Розпорядження КМУ від 26.01.2015 р. №47-р;
- 4) Розпорядження КМУ від 25.03.2020 № 338-р.

ВСТУП

Доцільно пригадати навчальний матеріал минулої теми «Професійна безпека як складова охорони праці працівників спецслужб», а саме Схему №1 «Місце та значення професійної безпеки в системі охорони праці». Вона нагадує, що проф.безпека працівників спеціальних служб (ПСС) складається з елементів системи охорони праці, серед яких складова «Виробнича санітарія» була ще 2 місяця тому другорядною та «нецікавою» складовою. Але виникнення надзвичайної ситуації пандемії «Covid-19» з «небезпечним фактором» інфікування коронавірусом саме цю складову визначило головним заходом та засобом захисту для професійної безпеки працівників! До ЗАХОДІВ ЗАХИСТУ «ВИРОБНИЧОЇ САНІТАРІЇ» зараз відносяться заходи впровадженого режиму карантину та надзвичайної ситуації, включаючи просте миття рук. До технічних ЗАСОБІВ ЗАХИСТУ «ВИРОБНИЧОЇ САНІТАРІЇ» від цього фактору відносяться не бронежилети, а медичні маски, респіратори, захисні окуляри, захисні костюми, дезінфікуючі розчини та, навіть, мило! Це підтверджує положення про те, що для визначення та застосування конкретних заходів та засобів захисту

необхідно виявити конкретні небезпечні фактори та визначити характеристики їх небезпек, як зазначалося в лекції №2!

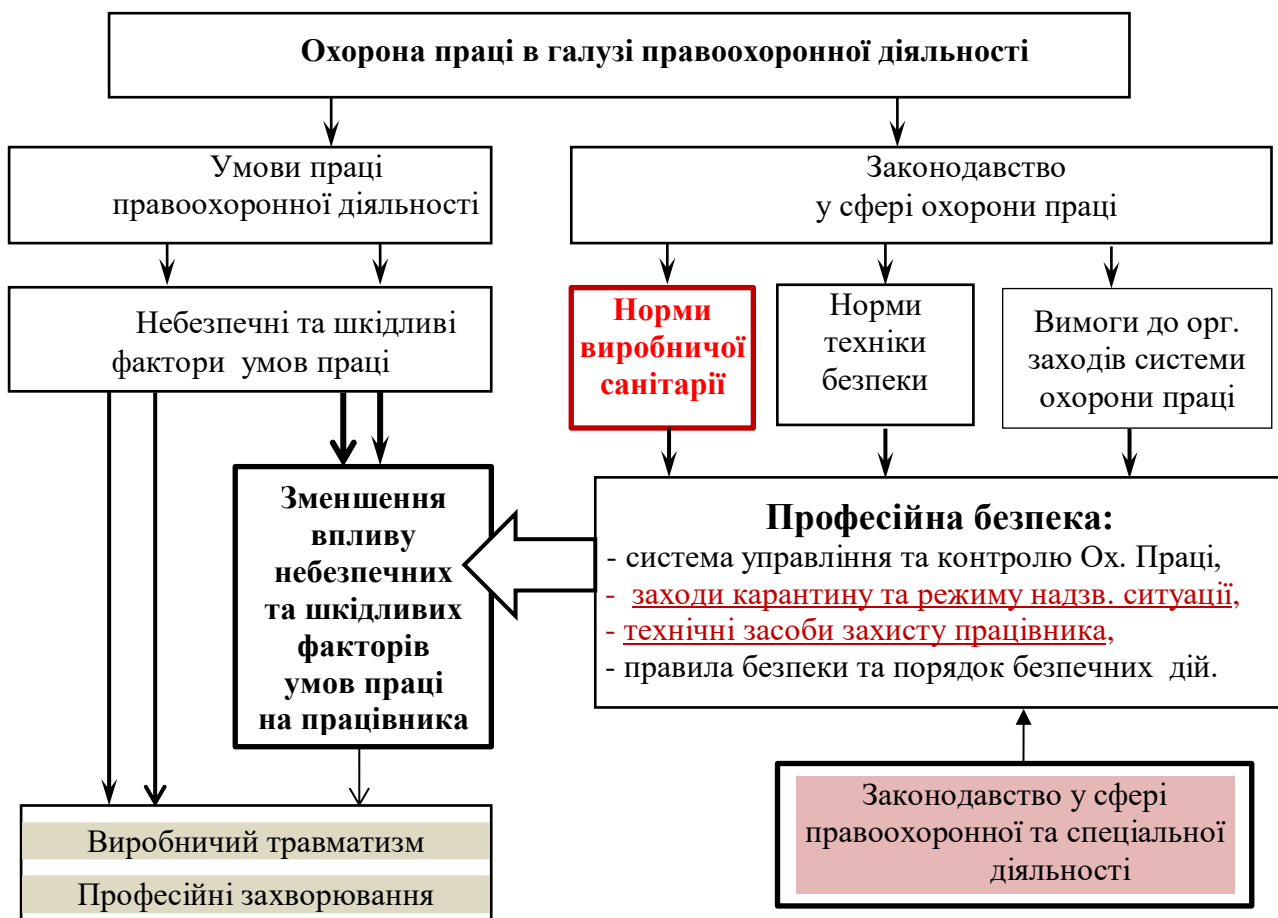

Схема №1. Місце та значення професійної безпеки в системі охорони праці.

1. ЦИВІЛЬНИЙ ЗАХИСТ У СКЛАДІ СИСТЕМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Закон України «Про національну безпеку України» в статтях 12 та 18 визначає цивільний захист важливою складовою національної безпеки України, що входить до складу сил безпеки «Сектору безпеки та оборони України». А стаття 29 визначає завдання та роль цивільного захисту в «Стратегії громадської безпеки та цивільного захисту України», яка є важливою складовою планування розвитку національної безпеки України. Таким чином, для забезпечення національної безпеки співробітники СБУ обов'язково виконують завдання у сфері цивільного захисту.

В Лекції №3 було зазначено, що згідно статі 28 Кодексу ЦЗУ, а також статей 41, 43 «Положення про ЄДСЦЗУ» (Постанови КМУ №11 від 09.01.2014 року) сили СБУ залучаються до участі в подолання та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій. Особливо це відноситься до надзвичайних ситуацій державного рівня, який характеризується рівнем небезпек не тільки для людей, а також для держави. Такі ситуації визначає відповідні небезпечні умови праці для співробітників, що вимагає вивчати поняття цивільного захисту для професійної безпеки!

Стаття 4 Кодексу ЦЗУ визначає, що «Цивільний захист - це важлива функція держави, спрямована на захист населення, територій, навколишнього природного середовища та майна **від надзвичайних** ситуацій шляхом запобігання таким ситуаціям, ліквідації їх наслідків і надання допомоги постраждалим у мирний час та в особливий період.

Згідно статі 5 Кодексу ЦЗУ [10] та Класифікатору надзвичайних ситуацій ДК019:2010 [11] на території України визначаються наступні види надзвичайних ситуацій (НС):

- НС техногенного характеру,
- НС природного характеру,
- соціальні НС (або НС соціального характеру),
- воєнні нс (або НС воєнного характеру).

А в залежності від масштабів наслідків, втрат та збитків, а також обсягів ресурсів, необхідних для ліквідації цих наслідків, визначаються такі 4 рівня надзвичайних ситуацій:

- НС державного рівня,
- НС регіонального рівня,
- НС місцевого рівня,
- НС об'єктового рівня.

Найбільші та масштабні небезпеки для населення та держави має «державний рівень надзвичайної ситуації», який визначає загрозу для національної безпеки держави, тому згідно законодавству [10, ст. 28] співробітники СБУ залучаються до робіт з ліквідації таких ситуацій.

Для виконання державної функції цивільного захисту - захисту від різних надзвичайних ситуацій, в державі створена та функціонує «Єдина державна система цивільного захисту України» (ЄДСЦЗ) [10, ст.8]. Загальні положення про ЄДСЦЗ викладені в Розділу 2 Кодексу ЦЗУ. Детальні положення про її органи управління та склад підсистем, режими функціонування викладені в «Положенні про ЄДСЦЗ», що затверджено Постановою КМУ від 09.01.2014 №11. Узагальнюючи їх поняття, стисло можна визначити, що:

Єдина державна система цивільного захисту України – це державна система, яка об'єднує в єдину структуру державного керівництва:

- органи виконавчої влади всіх рівнів (державного, обласного, місцевого),
- професійні сили цивільного захисту у складі ДСНС,
- формування цивільного захисту суб'єктів господарювання, а також непрофесійні позаштатні формування установ та закладів,
- сили МВС та деяких інших правоохоронних органів,
- **спеціальні правоохоронні органи (СБУ),**
- суб'єкти забезпечення цивільного захисту (бази зберігання Державного резерву, навчальні центри ЦЗ , тощо).

Тобто, СБУ є важливим складовим елементом ЄДСЦЗ України, що виконує спеціальні завдання з метою запобігання виникнення надзвичайних ситуацій та забезпечення національної безпеки в її кризових умовах під час надзвичайних ситуацій!

2. ОРГАНІЗАЦІЯ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ ВІД НАДЗВИЧАЙНОЇ СИТУАЦІЇ ПАНДЕМІЇ «КОРОНАВІРУСУ».

Згідно статі 11 Кодексу ЦЗУ Єдина державна система залежно від масштабів і особливостей надзвичайної ситуації, що прогнозується або виникла, функціонує у режимах:

- 1) режиму повсякденного функціонування;
- 2) режиму підвищеної готовності;
- 3) **режиму надзвичайної ситуації;**
- 4) режиму надзвичайного стану.

Загальний порядок прийняття рішення про введення цих режимів зазначений в цих статтях 13-15 Кодексу ЦЗУ. А перелік основних заходів з провадження та здійснення режимів викладений в статті 24 «ПОЛОЖЕННЯ про ЄДСЦЗ», затверджений Постановою КМУ №11 Від 9 січня 2014 року.

Згідно Розпорядження КМУ від 25 березня 2020 р. №338-р на всій території України був встановлений режим надзвичайної ситуації, який є режимом цивільного захисту, режимом функціонування державної системи цивільного захисту України, в яку входять органи державної виконавчої влади, ДСНС, а також правоохоронні органи та СБУ.

Але небезпечний сучасний стан національної безпеки України характеризується не тільки цією надзвичайною ситуацією! З 2014 року продовжуються ще 2 надзвичайні ситуації, які були визнані Розпорядженням КМУ від 26 січня 2015 року №47-р.: надзвичайні ситуації державного рівня соціального та воєнного характеру! Це розпорядження визначає, що ще з 2015 року режим надзвичайної ситуації був встановлений в Донецької та Луганської областях, а в решта – режим підвищеної готовності. Але ці режими не були скасовані, значить вони продовжуються! **Це визначає, що на наступний час стан національної безпеки України характеризується 3-ма видами надзвичайними ситуаціями, які мають вищий рівень небезпек для держави, а саме:**

НС соціального характеру з кінця 2013 року,

НС воєнного характеру з травня 2014 року,

НС природного характеру з березня 2020 року.

Ознаки всіх цих надзвичайних ситуацій перелічені в Державному класифікаторі надзвичайних ситуацій ДК019:2010, який значиться в Списку літератури під номером [11].

Слід не плутати поняття «режиму надзвичайної ситуації», який стосується режиму функціонування ЄДСЦЗ, з поняттям «правового режиму надзвичайного стану», який впровадиться Указом Президента на підставі ЗУ «Про правовий режим надзвичайного стану», який голосується Верховною радою, а не розпорядженням Кабінету Міністрів. Але теперішні обмеження режиму надзвичайної ситуації відповідають більшості обмежень «надзвичайного стану»!!! Особливості «надзвичайного стану» полягають в перевищенні повноважень держави над приватними правами людини, наприклад, під час «надзвичайного стану» законом дозволяється проведення мобілізації, тимчасове обмеження приватної власності на житло (підселення

військових), на транспорт («примусове відчуження або вилучення майна у юридичних та фізичних осіб»), «використання ресурсів підприємств, установ та організацій», «регулювання роботи цивільних теле- та радіоцентрів», особливі правила користування зв'язком та передачі інформації через комп'ютерні мережі» та інш. заборони для НАДЗВИЧАЙНОГО СТАНУ !

Завдання, які повинні виконуватися у режимі надзвичайної ситуації визначені в пункті 3 статті 24 «Положення про ЄДСЦЗ», що затвердж. Постановою КМУ від 09.01.2014 р. №11, а саме:

- здійснення оповіщення органів управління та сил цивільного захисту, а також населення про виникнення надзвичайної ситуації та інформування його про дії в умовах такої ситуації;

- призначення керівника робіт з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації та утворення у разі потреби спеціальної комісії з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації;

- визначення зони надзвичайної ситуації;

- здійснення постійного прогнозування зони можливого поширення надзвичайної ситуації та масштабів можливих наслідків;

- організація робіт з локалізації і ліквідації наслідків надзвичайної ситуації, залучення для цього необхідних сил і засобів;

- організація та здійснення заходів щодо життєзабезпечення постраждалого населення;

- організація та здійснення (у разі потреби) евакуаційних заходів;

- організація і здійснення радіаційного, хімічного, біологічного, інженерного та медичного захисту населення і територій від наслідків надзвичайної ситуації;

- здійснення безперервного контролю за розвитком надзвичайної ситуації та обстановкою на аварійних об'єктах і прилеглих до них територіях;

- інформування органів управління цивільного захисту та населення про розвиток надзвичайної ситуації та заходи, що здійснюються.

Перебуваючи другий місяць в зазначеному режимі надзвичайної ситуації доцільно та цікаво прокоментувати стан виконання цих заходів в країні та місті, що складає зміст завдання №2 на самостійну роботу на період карантину.

Правовий режим надзвичайної ситуації надає додаткових повноважень державним органам для виконання суворих заходів захисту від пандемії, для впровадження відповідних заборон та обмежень для населення, а також для контролю за їх виконанням. На підставі повноважень такого режиму були запровадженні Постановою №255 від 2 квітня додаткові заборони до переліку обмежень прав та свобод людей для умов карантину з Постанови КМУ №211 від 11.03.2020р. Але такі заборони на пасажирське та вантажне сполучення, на певні види економічної діяльності та питання життєдіяльності населення та суспільства мають зворотний бік – негативний вплив на економічний стан країни, який є матеріальною основою захисту населення та надання населенню допомоги, на подолання надзвичайної ситуації та ліквідації її наслідків. Наприклад, при введенні заборон на приміське пасажирське сполучення 60% медсестер та санітарів харківських лікарень, які проживають за межами міста, не змогли приїхати на роботу в міські лікарні, що нашкодило медичному захисту населення та багато інших прикладів!

Таким чином, до правових засад впровадження режиму надзвичайної ситуації пандемії «коронавірусу» та теперішнього карантину відносяться:

- 1) Розпорядження КМУ від 25 березня 2020 року № 338-р, яким встановлена медико-біологічна надзвичайна ситуація природного характеру державного рівня у зв'язку з поширенням на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19 для єдиної державної системи цивільного захисту на всій території України до 24 квітня;
- 2) Виконання заходів з впровадження надзвичайної ситуації відповідають завданням статті 24.3. «Положення про Єдину державну систему цивільного захисту», затвердж. Постановою КМУ від 09.01.2014 р. №11;
- 3) Умови карантину встановлені Постановою КМУ від 02.04.2020 р. №255, яка визначила додаткові заборони до переліку заборон Постанови КМУ від 11.03.2020 року №211;
- 4) Продовження дії режиму надзвичайної ситуації та умов карантину до 11 травня встановлено Постановою КМУ від 22 квітня 2020 р. № 291.

Заходи протидії розповсюдження інфекції коронавірусу, які здійснюються в теперішній ситуації у форматі режимів карантину та надзвичайної ситуації відповідають вимогам наступних правових актів:

- Законом України «Про захист населення від інфекційних хвороб» , «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення»;
- статті 24.3. «Положення про ЄДСЦЗ», затвердж. Постановою КМУ від 09.01.2014 р. №11 – завдання впровадження надзвичайної ситуації;
- статті 43 «Положення про ЄДСЦЗ», затвердж. Постановою КМУ від 09.01.2014 р. №11: «До робіт з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації...можуть залучатися правоохоронні органи спеціального призначення»;
- статті 28 Кодексу цивільного захисту «Залучення Збройних Сил України, інших військових формувань та **правоохоронних органів спеціального призначення** для ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій».
- статті 36 Кодексу цивільного захисту України [10] «Медичний захист, забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення»;
- статті 37 Кодексу цивільного захисту «Біологічний захист населення»;
- Постанові КМУ від 02.04.2020 р. №255, яка визначила додаткові заборони до переліку заборон Постанови КМУ від 11.03.2020 року №211;
- продовження дії режиму надзвичайної ситуації та умов карантину до 11 травня встановлено Постановою КМУ від 22 квітня 2020 р. № 291.

Перебуваючи вже другий місяць в умовах карантину вже можна оцінити та прокоментувати ступень та якість виконання зазначених в статтях 36-37 Кодексу ЦЗУ заходів медичного та біологічного захисту населення, що складає зміст завдання №2.2 на самостійну роботу на період карантину.